

Munkanélküli nők vállalkozóvá válásának támogatása professzionálisan, intenzíven

MÜE Magyar
Üzletasszonyok
Egyesülete

Magyar Üzletasszonyok Egyesülete

2015. június

A „Civilek a költségvetésről” projektet támogatja a Nyílt Társadalom Intézet.

Álláskeresőből is lehet sikeres vállalkozó

A Magyar Üzletasszonyok Egyesülete a vállalkozást tervező és már vállalkozó nőket támogatja információkkal, kapcsolatépítési lehetőségekkel, képzésekkel.

Régóta tapasztalják szakértőink, hogy azok a munkanélküli nők, akiknek a munkaerőpiac nem kínál más lehetőséget, anyagi és szakmai segítséggel hosszútávon is sikeres vállalkozásokat tudnak indítani.

Több, mint 15 éve a Munkaügyi Központok, később az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (majd átnevezését követően Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat) kezelésében minden évben megnyílik egy pályázati lehetőség munkanélküliek számára, hogy vállalkozást indítsanak. A pályázatokon sikerrel szereplőket vizsgálva nemek szerint azt tapasztaljuk, hogy több nő jut támogatáshoz, mint férfi.

Ez azért érdekes, mert a működő vállalkozók között a nők régóta jelentős kisebbségben vannak, mintegy harmaduk nő csupán és ebben semmilyen lényeges változás nincs a rendszerváltás óta. Ezen nem változtattak a már az EU csatlakozás előtt és azóta szórványosan kiírt kis létszámot érintő nők vállalkozóvá válását segítő pályázatok. Ráadásul az EU csatlakozást megelőzően majd azóta is, a vállalkozóknak szóló gazdaság-élénkítő pályázatokat, amelyeken komoly támogatáshoz lehetett jutni, olyan területekre, szektorokra írták ki, ahol a férfi tulajdonosok jellemzőek (informatika, gép, berendezés vásárlása termelő beruházásoknál, stb.)

A MÜE nem gondolja, hogy a nők vállalkozóvá válását feltétlenül kizárólag nekik szóló támogatásokkal lehet élénkíteni, de szeretnénk, hogy ha az a támogatás, ami a nők szempontjából (is) sikeres aktív munkaerő-piaci eszköz, a korábbiaknál nagyobb intenzitású, kiszámíthatóbb, és a munkanélkülieket segítő állami apparátus által jobban elfogadott megoldás legyen. Ráadásul ez a támogatás a rossz, sokszor semmilyen kommunikáció miatt alig éri el a célcsoportot. A pályázati időszak alatt, nem jut el azokhoz, akik rászorulnak erre az eszközre. Emellett pedig az eddigi monitoring rendszer is nagyon gyenge, nem látszik, hogy az eszköz hogyan, mely szektorokban indított vállalkozások szempontjából sikeres hosszútávon, és milyen módon lehetne még hatékonyabbá tenni.

Különös aktualitást ad ennek a kérdésnek, hogy a 2016-os költségvetésben az EU minden tiltakozása ellenére az aktív munkaerő piaci források még nagyobb hányadát viszi el a közfoglalkoztatás, mint eddig (részletes adatokat ld. az Esély Labor Egyesület és a Szegénységellenes Hálózat anyagában).

A kormány sikerként kommunikálta, hogy a nők foglalkoztatási rátája több százalékponttal nőtt az elmúlt években, hála a kormányzati intézkedéseknek. Ez igaz, és ennek nagyon örülünk még akkor is, ha ezekben a számokban is nagy súllyal szerepel a közfoglalkoztatás. (Emellett örömkönyeink záporozásának gátat szab az a vélelmezés is, hogy azért is nőtt meg jelentősen a nők munkaerő-piaci jelenléte, mert a fokozatosan növekvő nyugdíjkorhatár miatt igen jelentősen megnőtt az 55-64 éves nők foglalkoztatási rátája, illetve a munkaerőpiacra újonnan belépő nők iskolai végzettsége magasabb, mint korábban, ezért ők jobban foglalkoztathatóak.) De még mindig nagyon távol vagyunk

¹ KSH: 2.1.9 A foglalkoztatottak száma a foglalkoztatás jellege szerint, URL: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qlf036.html

az Európai Unió tagországainak 2020-ra vállalt női foglalkoztatotti rátától (75%). Ráadásul a közfoglalkoztatást kivéve minden új eszköz, (pl. gyed extra, a részmunkaidő támogatása stb.) a magasabb jövedelmű, magasan kvalifikált, városi nőknek segít elsősorban. Ha a vállalkozóvá válási támogatás (VVT) és az önfoglalkoztatóvá válási támogatás sikerrel vezet vissza munkanélküli nőket a munkaerőpiacra, ráadásul az adatok szerint a középfokú szakképzettséggel rendelkezőket igen nagy arányban, akkor alkalmazni kell, nagyobb arányban, mint eddig. Ráadásul az eszköz alkalmazása beleillik a foglalkoztatás politikusok azon koncepciójába, hogy a tömeges közfoglalkoztatás helyett testre szabott megoldásokat kell kínálni a munkanélkülieknek (profiling). Ez EU-s elvárás is.

A támogatás jelenlegi helyzete

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat megszüntetése, a feladatainak beolvasztása a Közigazgatási Hivatalokba főosztályi szinten az átszervezés miatt eleve komoly csúszásokat jelenthet a különböző aktív eszközök alkalmazásában, a korszerű profiling bevezetésében, és az általunk tárgyalt eszköz 2015-ös elindításában – ez már látszik, Budapesten és országosan is a korábbiaknál két hónappal később kerültek kiírásra a pályázatok

A megyékre lebontott létszám adatok a korábbi években a VVT-t és az önfoglalkoztatási támogatást igénybe vevőkről azt mutatja, hogy 2013-ra jelentősen megnőtt a munkaerő-piaci szempontból két leghátrányosabb megyében az önfoglalkoztatási támogatást igénybevevők létszáma. Azonban, mivel lehetőség van a különböző eszközök közötti átcsoportosításra, információink szerint erre az eszközre csak azért jutott több forrás, azért jelenik meg nagyon létszám, mert a vállalkozóknak nyújtható foglalkoztatási támogatások iránt olyan alacsony az igény, hogy az önfoglalkoztatási támogatás szinte átmeneti segélyként funkcionál. Viszont statisztikailag „jól mutat”. Mivel nincs a 6 hónap bértámogatás után semmiféle fenntartási kötelezettség a vállalkozásra, az igénybevevők nagy százaléka visszatér a munkanélküli kategóriába, de ezt már senki nem vizsgálja.

A munkanélküliek vállalkozóvá válási támogatásához még tanácsadást is igénybe lehet venni, ennek költségét is támogatja a pályázat. Nem tudjuk, kik, milyen segítséget nyújtanak a vállalkozást tervezőknek, valóban azt a szakmai támaszt kapják meg, amire szükségük van, vagy a cél csak „jó” pályázat készítése, és senki nem törődik a vállalkozás fenntarthatóságával? A pályázatok elbírálását tapasztalt szakemberek végzik, de nem igazán átlátható módon – pl. pontozással, amit utólag meg lehetne tekinteni.

Kerestük tehát, hogy az eddigiekben valóban mennyit kötött erre az állam, mennyien részesedtek belőle, milyen hosszú távú megoldást jelentett a célcsoport számára, és hogy valóban azokhoz jutott-e el, akik számára pótolhatatlan segítség volt, és ezzel élni is tudtak, vagy azokhoz, akik ügyesen kihasználták egy lehetőséget.

Érdekességként álljon itt egy történet egy elszánt vállalkozóról: 2013-ban Egyesületünk szakértője tanácsadáson segített felkészülni a vállalkozás indítására, elsősorban álláskereső nőknek. A jelenlegi konstrukció legfájóbb hátránya, hogy utófinanszírozású, tehát a több éve munkanélkülieknek meg kell előlegezniük a vállalkozásukhoz szükséges beruházást, ami egyszerre nagyobb összeg kifizetését jelenti. Esetünkben 52 éves nő szeretett volna egy piacon lángost árulni, amely célra 1,3 millió Ft-ért vett volna egy használt büfékocsit. Az ügyfél minden tekintetben ideális személy volt a támogatás szempontjából: megfelelő szakképzettsége rendelkezett, özvegyen nevelte kiskorú, még iskolás

gyermekét, és nagyon elkötelezett volt több évi munkanélküliség után saját kezébe venni a sorsát. Nem volt viszont pénze a tetemes összeg megelőlegezésére. Természetesen jeleztük a munkaügyi kirendeltségen a problémát, de válaszul az ott dolgozók csak széttárták a kezüket. Végül a hölgy nagy nehézségek árán, magánkölcsonökkel oldotta meg. Az eset után újabb fordulatot jelentett, hogy 2014-ben a pályázati kiírás a piaci árusítást kivette a lehetséges tevékenységi körök közül. A szerény, kicsiben gondolkodó munkanélküliek, akik nem szeretnék üzletet nyitni, gyárat építeni a támogatásból, most rákényszerülnek egy nagyobb léptékű tevékenységre, ha meg szeretnék kapni a támogatást.

Ezért keressük a 2016-os költségvetésben azokat a forrásokat, amelyek erre a területre kerülnek.

A támogatásról szóló adatok

A támogatásról közzétett adatok inkonzisztensek, nehéz köztük eligazodni:

Adat- közlő	Forrás	Létszám (fő)		Egy főre eső támogatás (ezer Ft)	
		2012	2013	2012	2013
NFSZ	Hatékonytárgyat vizsgáló jelentés	2 817	-	555	-
	Aktív eszközök létszámadatai	4 955	5 091	-	-
Kormány	Zárszámadás	3 200	1 300	1 504	1 611

Az aktív eszközök hatékonyságáról szóló NFSZ 2012-es éves jelentésében 1,5 milliárd forintot fordítottak erre az eszközre, amelyből 2817 fő részesült, közülük 1605 nő. Az egy főre eső támogatás a férfiaknál 580 ezer , nőknél 537 ezer forint volt, míg ha az érintettek létszáma helyett az elhelyezkedett személyekkel számolunk, akkor a férfiaknál: 812 ezer , a nőknél 732 ezer forint.²

Az NFSZ egy másik kiadványában 2013-ról is találhatóak létszámadatok. Eszerint 2012-ben 4955, 2013-ban pedig 5091 fő részesült a támogatásban, amelyen belül a nők aránya 55% volt 2012-ben és 53% a következő évben.³

A 2013-es zárszámadásban viszont az NFSZ jelentés létszámadataihoz képest egy újabb szám, 1,3 ezer fő szerepel, míg az egy főre eső átlagos támogatásként 1 611 ezer forint van feltüntetve. A 2012-ről szóló zárszámadás szerint 3,2 ezer fő kapott átlagosan 1 504 ezer forintot. Itt a tőkejuttatás és a bértámogatás aránya is fel van tüntetve, tehát hajlamosak vagyunk jobban hinni ezeknek a számoknak. De vajon miért jelentett az NFSZ nagyobb létszámot, kisebb fajlagos költséggel?

#költségvetés2016

A 2016-os költségvetésben a Nemzeti Foglalkoztatási Alapon belül 16,2 milliárd forintos előirányzattal tervezett Aktív Támogatások cím alcíme a Foglalkoztatás és Képzési Támogatások. Ez azonban esetünkben semmit nem jelent, mivel az aktív támogatások keretén belül lehetőség van a

² Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat: 2012.évben befejezett főbb aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök hatékonyságának vizsgálata, 58.o., URL: http://www.afsz.hu/resource.aspx?ResourceID=afsz_stat_fobb_aktiv_eszkozok_merop_2012

³ Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat: Az aktív foglalkoztatási eszközök fontosabb létszámadatai 2013-ban, 51.o. URL: http://www.afsz.hu/resource.aspx?ResourceID=stati_foglalk_politikai_eszk_2013

források átcsoportosítására a támogatások között. A másik ok, ami miatt bármi történhet az Önfoglalkoztatási Támogatás és Vállalkozóvá Válási Támogatásokkal, az az, hogy semmilyen igazi monitorozás nincs. 2015-től ráadásul megszűnt azon előírás, hogy az Önfoglalkoztatási Támogatás néven futó bértámogatáshoz üzleti tervet is tartalmazó pályázatot kell benyújtani, elég egy kérelmet beadni. Innentől ez bizony nem tekinthető egy komoly, szakmailag átgondolt támogatásnak, ami hosszú távú megoldással kecsegtet, hanem egyfajta rövidtávú kipipálása a gondoknak, megint csak a statisztikák kozmetikázására.

Következtetés, javaslat, ajánlás

Jelen anyagunkban leírt támogatási forma aprópénznek tűnhet a nagyobb volumenű munkaerő-piaci kérdésekhez képest. Mi azonban látván elszántságukat a saját tevékenységi körünkön belül, a saját célcsoportjaink vonatkozásában fontosnak tartjuk a fentebb vázolt kérdést: a munkanélküli nők vállalkozóvá válásának segítségét. Látható, hogy kevés a rájuk fordított forrás, kevesen részesülnek belőle, főleg a közmunka költségeihez és létszámához viszonyítva, és gyenge a monitoring, ebből következően zavaros az adatközlés is. Nem érv az, hogy nincs igény nagyobb összegre és létszámra, mert nagyon rossz az eszköz kommunikációja, sok álláskereső nem is tud a létezéséről, ezért lemarad róla. Mások – szintén saját több éves tapasztalat – az utolsó pillanatban értesülnek erről a lehetőségről, és minden jel szerint nincs idejük kellőképpen átgondolt pályázatot készíteni. Ez pedig az eszköz hatékonyságát nyilván gyengíti, hiszen nem érkezik annyi jó minőségű pályázat, mint érkezhetne megfelelő kommunikáció esetén. Nem látszik, hogy a döntéshozók előrelépést terveznek ezen a területen. (Tovább gondolva a vállalkozóvá válás támogatását, nyilvánvaló, hogy az is növelné az eszköz népszerűsítését, ha minden induló vállalkozás számára a járulékfizetési kötelezettség mértékletesebb lenne, vagy akár nem is lenne legalább az első évben, hiszen a vállalkozást fel kell futtatni ahhoz, hogy a kezdeti közterhek ne a vállalkozó saját megtakarításait emésszék fel (ha rendelkezik egyáltalán tartalékkal). Erre számos követhető külföldi példa van. Lényegében a munkanélküliek önfoglalkoztatóvá válásának támogatása is ezen elv alapján adja meg 6 hónapig a minimálbért és a járulékait. De csak annak a szűk néhány ezer főnek, aki pályázik a szóban forgó támogatásra.

javaslataink:

1. Legalább a jelenlegi források háromszorosa legyen a Vállalkozóvá Válási Támogatás és az Önfoglalkoztatási Támogatás. Nem kérjük, hogy ennek érdekében növekedjék a kirendeltségeknél az aktív munkaerőpiaci eszközökre szánt forrás mértéke, a meglévő keretből is át lehetne csoportosítani a fenti két támogatásra.
2. Az erre meghatározott az összeget ne lehessen más aktív eszközre átcsoportosítani. A kirendeltségeken pedig hozzáértő és elkötelezett munkatársak foglalkozzanak a területtel.
3. A pályázatok értékelése, a pontozás elvei legyenek nyilvánosak, készüljön el a beadott pályázatok összefoglaló értékelése, és legyen közreadva, hogy az elutasított pályázatokból is lehessen tanulni.
4. Ahogyan a 2013-14-ben megvalósított országos Fiatalok Vállalkozóvá válását segítő pályázatban is, munkanélküliek esetén is finanszírozzon az eszköz egy komolyabb képzést, aminek hosszát és

tartalmát szakértőkekl egyeztessék, illetve folyamatos tanácsadást egy ideig, ha a vállalkozónak erre igénye van (de ne legyen kötelező).

5. Társuljon hatékony és szakszerű mentor program is a támogatáshoz.
6. Olyan részletes monitoring kövesse az eszköz működését, amely mutatja a megvalósult vállalkozások fenntartási idejét, foglalkoztatási kapacitását, innovativitását, stb. vagyis több olyan mutatót, ami nemzetgazdasági érdekek mentén ad értékelhető információkat. (Ilyen módon lehetne az eszköz foglalkoztatási hatékonyságát is újra gondolni. Jelenleg az ellentmondásos adatok miatt nehéz meghatározni, mekkora a támogatási intenzitás, egyébként átlagosan nem sokkal magasabb az egy főre eső támogatási összeg, mint a többi aktív eszköz esetén). A monitorozás értékelje ki a „bedőlt” vállalkozások kudarcainak okait, és minden erővel kerüljék el, hogy látszat pályázatok legyenek támogatva. A monitoring vizsgálja a pályázók indulási helyzetét is, hogy ha szükséges, jobban lehessen célozni a valóban rászoruló irányába, ne az kapjon támogatást, aki enélkül is el tudna kezdeni vállalkozni, és ez a forrás egyszerűen „jól jön neki” (holtteher hatás).
7. A monitoring működtetését előzze meg egy átfogó kutatás arról, hogyan működött ez az eszköz az elmúlt öt évben, és legyenek levonva a tanulságok, amelyet kövesse akár a támogatási rendszer módosítása is, ha szükséges.
8. Az eszköz kommunikációjára legyen megfelelő forrás, a kommunikáció célozza meg a célcsoportokon belül a rosszabb érdekérvényesítő képességgel rendelkező, alacsonyabb végzettségű munkanélkülieket.
9. Az eszköz kommunikációján belül legyen külön anyag a nők sikereiről, kerüljön fókuszba, hogy nők esetén a munkanélküliségből lehet kivezető út az önfoglalkoztatás illetve vállalkozás, és kerüljön hangsúly arra, hogy az eszközre sikerrel pályázók többsége nő.